

Jens Jensen - Fra malersvend til Socialdemokratiets første borgmester

af Henning Grelle

Jens Jensen blev født i april 1859 i et lille husmandssted i Rørup Sogn på Fyn – i landsbyen Årup midtvejs mellem Odense og Middelfart. Hans far var både husmand og murer og sammen med moderen deltog Jens Jensen tidligt med sine to brødre i alt forefaldende hus- og landarbejde. I nærheden af hjemmet boede hans morfader, der var væver. Han havde, hvad der ikke fandtes i Jens Jensens barndomshjem, en reol fuld af bøger. ”Disse bøger var min fryd”, skrev Jens Jensen i sine barndomserindringer fra 1920.

”I begyndelsen af den tid jeg kan huske, læste min morfader noget op for mig og viste mig billederne, og da jeg selv temmelig tidlig, jeg var sådan noget som godt fem år, havde lært at læse, så fordybede jeg mig selv i Ridder Peter med Sølvnøglerne, Fortunas Pung og andre, hvis titler jeg ikke mere erindrer, endsige indholdet.”

Der er ingen tvivl om at Jens Jensens senere så velkendte kvaliteter som evnen til at lytte, hans ro og tålmodighed, skyldtes morfaderens store indflydelse. ”Jeg kunne som barn sidde ganske stille i flere timer og høre på hans samtaler og fortællinger uden at blive træt, og jeg husker tydeligt, hvorledes billederne i hans fortællinger blev levende i min fantasi.”

Da Jens Jensen kom i landsbyskolen kunne han læse, skrive og tegne. Han kom hurtigt blandt dem der svarede bedst og såvel læreren som præsten satte ham de fluer i hovedet, at han skulle studere.

Det var der ingen økonomisk udvej for. Ligesom sine to brødre kom han i håndværkerlære og blev udlært maler-svend i Årup 1877.

Malersvend i Odense og Randers

Jens Jensen blev udlært hos en dygtig mester i Årup. Han havde været heldig at lære noget inden for malerfaget og han havde fået tid til at forene faget med sin hobby fra barndoms- og skoleårene, læsning og tegning.

Men tiderne var dårlige. Siden vinteren 1876 havde en økonomisk krise bredt sig fra København til provinsen og konjunkturerne med faldende beskæftigelse tegnede ikke til blot at blive et almindeligt sæsonproblem. På hjemegnen blev det småt med arbejde, og landsbymestrene kunne ikke sikre Jens Jensen beskæftigelse.

Han gik til hænde i hjemmet, malede lidt for folk i omegnen, prøvede lykken i Odense hvor han fik lidt arbejde i foråret og sommeren 1877. Ved vintertid var han igen hjemme og uden arbejde. ”Her er ikke bare kedeligt, men det er også ørkesløst her”, skrev han til sin fætter. ”Jeg vil en af dagene ind til Odense for at høre om de ikke snart vil til at begynde igen.... Ser du det er godt nok at være håndværker om sommeren, men om vinteren er det noget ganske andet, thi hvad vi fortjener om sommeren kan mageligt sættes til om vinteren. Jeg tror også snart jeg vil slå mig på en anden levevej.”

Det blev det ikke til i denne omgang. I foråret 1878 fik Jens Jensen igen arbejde i Odense, hvor han kunne vælge mellem flere mestre. ”Det er rigtignok noget ganske andet end at gå at drive hjemme”, skrev han til forældrene.

Men Odense var ikke nok for Jens Jensen. Han ville rejse. ”Til en begyndelse er jeg kommen over til Jyderne for at se lidt hvorledes Jyderne egentlig har det”, skrev en glad Jens Jensen i maj 1878. Han var kommet til Randers og havde fået arbejde på den store vognfabrik ”Scandia” i Randers. Der var 40 malere på værkstedet og selv om han foretrak bygningsarbejde frem for vognarbejde var han tilfreds. Han tjente 3 kr. om dagen og lønnen var den samme sommer og vinter. Fabrikken havde malerarbejde på 95 sporvogne som skulle til Sct. Petersborg. Derefter skulle der males jernbanevogne til Sverige og

Sjælland. ”Jeg maler fint arbejde på sporvogne”, skrev han hjem. ”Det er det samme arbejde, som når jeg maler billeder hjemme.”

Da vinteren kom havde ”Scandia” ikke brug for sin fulde arbejdsstyrke på 300 mand. Der var heller ikke brug for Jens Jensen, som gik arbejdsløs i Randers det meste af vinteren. Han var på en kort tur til Brønderslev, men tinden i Randers gik mest med at fundere over fremtiden og tælle de sidste penge.

”Det koster jo meget at gå ledig. Det kan være jeg tager en tur til København eller Hamborg..... Hvis I kan skaffe noget hjemme kommer jeg måske hjem til Jul.” Jens Jensen var hjemme på visit i juledagene for kort efter at tage over til jyderne igen. Ganske vist var der ikke arbejde i byen, men han havde en kæreste i Randers – Marie – som han havde haft svært ved at forlade.

I februar 1879 fik han igen arbejde, men på nedsat tid. Forventningen om mere beskæftigelse i foråret blev ikke indfriet. Den økonomiske krise havde bidt sig fast og rigtigt travlt som det foregående år blev der aldrig. I april gik hans forhold til Marie i stykker og det må have været et smerteligt opgør. ”I kan stole på at det skal vare nogle år inden jeg forlover mig igen”, meddelte han sine forældre.

Hele sommeren og efteråret udførte han malerarbejde på omegnens bøndergårde. Vinteren tilbragte han igen i Randers, men det stod nu klart at byen ikke mere var stedet for ham.

I København 1880

Den 6. marts 1880 betalte Jens Jensen 6 kroner for en billet til Hovedstaden København. Han indlogerede sig på et værelse til 2,50 kr. om ugen inklusiv morgenkaffe og begyndte straks at søge arbejde. Men arbejde var der ikke noget af, måtte han hurtigt konstatere efter besøg hos byens malermestre. Han besluttede sig derfor at være turist og opleve byens liv og seværdigheder.

”Det første sted jeg var, var på Thorvaldsen Museum og det lønner godt ulejligheden at ofre en dag eller to. Man kan, hvor kritisk eller filosofisk man end er oplagt, ikke andet end glæde sig over og beundre den store kunst og skaberevne denne mand har været i besiddelse af, når man tænker sig at den store samling af originale kunst-værker som museet indeholder alene skyldes én mand”, skrev han begejstret til sin fætter.

Jens Jensen besøgte også Rigsdagen som 15 år senere skulle blive hans arbejdsplads som folketingsmand. ”Jeg har været oppe i Rigsdagen på Christiansborg og det er omtrent en hel teaterforestilling at høre forhandlingerne deroppe. Slottet er som helhed noget af det mest kolossale man kan tænke sig i bygningskunst.” Det blev også til en tur i Rundetårn, til et besøg på Akademiets maleriudstilling, Charlottenborg og Det kgl. Teater.

Hovedstaden tiltalte ham. ”København er en ret smuk by med mange pæne anlæg og åbne pladser inde i byen. Især de kvarterer som er opført siden 1870 er ligefrem pragt-fulde med hensyn til størrelse og udstyr.”

Unge Jensen med frue og datter

Tid blev der også til at studere priserne i byen, hvad der var ganske naturligt for en malersvend uden arbejde. Til sine forældre meddelte han: ”Alting sælges langt under den pris det koster i Odense, Randers og Århus.”

Allerede den 20. marts er det slut med at spadsere rundt som turist. Jens Jensen fik akkordarbejde hos en mester med et dårligt ry, men, konstaterede han: ”Man kan jo tage en anden hvis det ikke går.”

I sin første vinter i storbyen var Jens Jensen blandt de heldige der fik beskæftigelse. Han var også ved at forlove sig for anden gang. Han havde mødt Julie (Juliane) i sommeren 1880. Hun stammede fra Helsingør og arbejdede som tjenestepige hos en kaptajn i det indre København. ”Min kæreste er en rigtig rar og dygtig pige, men hun har ingen formue”, fortalte han forældrene. I februar 1881 byttede de ringe ved et selskab hos Julies familie.

På denne tid ernærede Jens Jensen sig som selvstændig malersvend og udførte arbejde i de store villakvarterer nord for København. I foråret fik han beskæftigelse hos Bernhard Schrøder, byens største malermester med over 100 svende. Jens Jensen skulle lave såkaldt fint arbejde – dekorere lofter og ornamenten – et arbejde der tiltalte ham og udviklede hans faglige kunnen. ”Schrøder er en meget flink mand, når man bare kan udføre hvad man påtager sig – og nu har jeg jo været maler så længe og hos forskellige mestre, så nu skal de stå tidligt op når de skal lave noget, som jeg ikke kan.”

Arbejdet hos Schrøder var alsidigt og Jens Jensen avancerede til formand for de sjak der pendlede frem og tilbage mellem byen og de nordlige villakvarterer. I sommeren 1882 blev Jens Jensen sendt til Vordingborg for at udføre arbejder på herregården ”Rosenfeldt” tyve minutters gang fra byen.

Fagforeningsmand eller selvstændig?

I slutningen af 1882 var der travlhed over hele linjen. Jens Jensen arbejdede om dagen på Det kgl. Teater, men gang på gang blev han afbrudt og sendt til Vordingborg for at udføre tillægsarbejder. Aftenerne i København deltes mellem undervisning og møder arrangeret af Malersvendenes Fagforening. Jens Jensen var begyndt at gå til fagforeningsmøder i efteråret 1882.

På et fagforeningsmøde den 6. december 1882 tog han første gang ordet. Malerforeningen havde indkaldt til diskussionsmøde i Rømersgade med emnet ”Hvad er grunden til malernes ligegyldighed overfor fagforeningen og hvordan kan den afhjælpes”.

Malerforeningen, der var rekonstrueret i 1881 efter nogle aktive år i 1870’erne, var præget af uenighed om taktikken. Flere mente at man burde arbejde sammen med mestrene, mens andre, navnlig de yngre svende krævede en mere selvstændig profil.

Foreningen havde også problemer med den indbyrdes takt og tone og bestyrelses-medlemmerne beskyldte ofte hinanden for krænkende udtalelser.

Jens Jensen tog nu ordet og omtalte det forkastelige gøgl der foregik efter diskussionsmøderne. Medlemmerne holdt mere af grin end af alvorlige diskussioner: Han var træt af de ældre svendes evindelige skænderier og resultatløse debatter. Stilen skulle lægges om. Der skulle handles – ikke bare snakkes.

Allerede den 6. januar 1883 valgtes Jens Jensen til bestyrelsen og blev sekretær. Til forældrene skrev han: ”Jeg er i bestyrelsen af en stor forening for malersvende. Vi er 700 medlemmer, og jeg har alt skriveriet. Jeg er nemlig sekretær i foreningen, så I kan tro, at jeg har travlt, da det jo må gøres om aftenen, så jeg kommer ikke i seng nogen aften før klokken er hen ad 12. Vores forening arbejder på en højere løn for malersvendenes vedkommende og derfor har vi travlt i denne tid. Vi holder møder hver uge, somme tider to gange, og der skal jeg skrive op alt hvad der bliver sagt, men vi må jo hænges i nu til foråret, inden der bliver travlt og samle penge sammen hvis vi skulle komme til at gøre skrue ifald mestrene ikke vil betale os hvad vi vil have.”

Den 16. april 1883 mødte Jens Jensen op til generalforsamling. Formanden P. Thrane var taget til Sverige og næstformanden ville hverken være formand eller forblive som næstformand. Efter en lang debat hvori også Jens Jensen deltog blev han foreslået som formand. Han afviste bestemt og henviste til sin unge alder. Han var 24 år. Han påpegede at han tit og ofte blev sendt på landet for at arbejde, og det var uforeneligt med en formandsgerning.

Det blev imidlertid klart afvist af forsamlingen. At han var ung var ingen undskyldning. ”En ung mand kunne være ligeså god og mange gange bedre end en ældre. Taleren fandt det i det hele taget sørgeligt at man ikke ville vise sin villighed til at modtage valg når man blev anmodet derom.” Jensen måtte derfor modstræbende modtage valget, men han understregede ”at foreningen og særlig de tilstedeværende måtte bære følgerne.”

Lidt stolt var han alligevel. Til forældrene skrev han: "Forleden havde vi generalforsamling i vores fagforening, og da blev jeg valgt til formand og det har meget at betyde når I husker på, at foreningen tæller 700 medlemmer og jeg blev valgt med alle stemmerne for mig."

Jens Jensen var blevet fagligt opvakt og kastede sig ind i kampen for sagen. "Jeg er i mit 'es' når jeg har sådan noget for, jeg elsker travlhed og er ikke bedre tilpas end som når det går op over begge ører", skrev han til sin fætter.

Og travlt fik han. Der blev nu endnu mere at bestille, men det viste sig snart vanskeligt at opnå faglige resultanter. Den økonomiske krise, der havde hærget landet siden 1876 var ved at rinde ud. Der kom gang i beskæftigelsen i de fleste brancher og fagforeningerne kom ud af deres dvaltilstand. Snart stod en række fag i kø og klar til kamp for bedre løn og arbejdsvilkår. Malersvendene var også klar til fremstød, men strejker i tobaks- og tømrerfagene, betød at Jens Jensen måtte organisere indsamling til fordel for de strejkende og mane malersvendene til at udvise tålmodighed.

Formandsposten for malersvendene var dog ikke ensbetydende med at Jens Jensen havde valgt en faglig karriere. Det daglige arbejde med at male blomsterdekorationer på vægge og lofter kunne ikke i længden forenes med det faglige arbejde. Han fik for lidt søvn og travlheden tærede på hans helbred. Han led af hyppig forkølelse og var brystsvag.

I efteråret 1883 var han mest opsat på at rejse til sin hjemegn på Fyn for at få selvstændig malerforretning. "Jeg er jo snart gammel nok til det og det er bedst at begynde, mens man er ung og har tiden for sig."

Men Jens Jensen havde svært ved at træffe et valg.

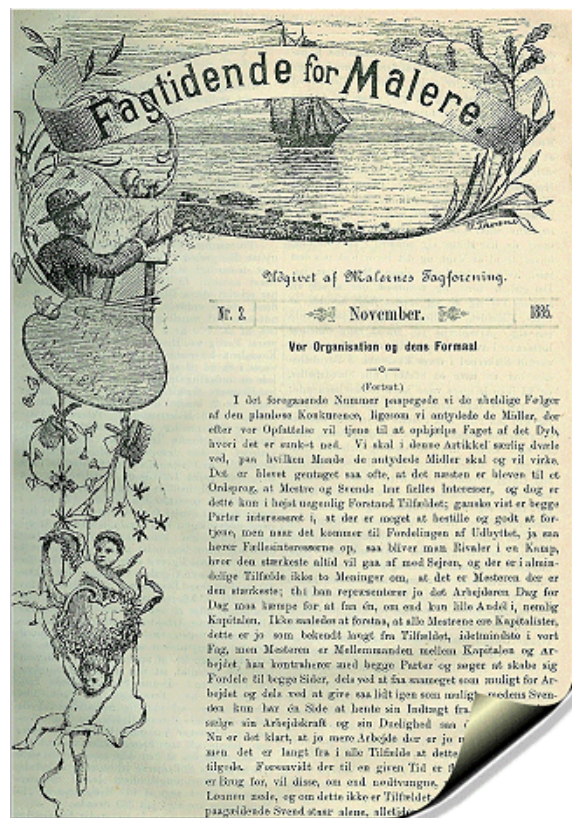
"Det er meget kedeligt at jeg har fået den plads i foreningen thi jeg ville gerne komme hjem, men hvis jeg nu rejser herfra så er jeg bange for at det hele går i stykker for dem, thi det er ingen let sag at få en formand igen. Det skal nemlig både være en dygtig maler og dygtig til at tale og skrive."

Jens Jensen stod i et dilemma – solidaritetsfølelsen med malersvendene eller selvstændig på Fyn.

Og bag ønsket om at blive selvstændig stod Julie. Hun ville gerne ud på landet til den åbne natur. Hun var plaget af vinterkulden i København – var hyppigt syg – og Jens Jensen var plaget af dårlig samvittighed når arbejdet uden for København kaldte på ham. I en lang korrespondance mellem Julie og Jens i 1882, hvor han arbejdede i Vordingborg lovede han hende at finde et sted på hjemegnen i Årup hvor de i fællesskab kunne begynde for sig selv.

I marts 1884 forsøgte han at slippe ud af det hele på en anden måde. Han søgte en stilling som formand for jern-banens værksteder i København. Det var ganske vist ikke ude på landet, men en stærkt forbedret løn kunne sikre både Julie og Jens bedre boligforhold. Stillingen blev besat til anden side og Jens Jensen var lige vidt. Fast besluttet på at finde en afgørelse og bringe ro i sit liv og sin fremtid besøgte han efterfølgende forældrene for ved selvsyn at studere mulighederne. Forældrene tilbød 400 kr. i arveforsud som hjælp til etableringsomkostninger og de havde gjort hvad de kunne for at finde velegnede steder og skaffe et kundegrundlag. Men Jens Jensen havde svært ved at finde et værksted med tilhørende bolig og generelt var den økonomiske aktivitet i Årup og omegn ikke opløftende. Inderst inde var landsbyforhold for stillestående for en aktiv malersvend som tilmed var indstillet på at udvikle både sit fag og samfundsforholdene. "Du ved jo", skrev han samtidigt til fætteren, "at jeg er frihedsvene lige til fingerspidserne og hader af ethvert bånd, der hindrer enten samfundets eller individets fri udvikling."

De københavnske malersvende, der også havde en fornemmelse af tvivlrådigheden hos deres formand, kom ham til hjælp med en beslutning om en klækkelig lønforhøjelse, der skulle holde på ham. Også det hjalp og i slutningen af maj kunne Jens Jensen meddele de skuffede forældre sin afgørelse. "Som I ved er jeg jo formand i malerforeningen og der er nu sikret mig en løn af imellem 300 og 500 kr. om året, og når jeg så ved mit arbejde kan tjene 1200 herovre så har jeg jo i grunden en meget god fortjeneste – og jeg holder jo i det hele taget ikke meget af at komme fra København nu jeg er blevet vant til at være her..."

Denne beslutning var god for København og en betydelig lettet Jens Jensen fulgte den op med endnu en beslutning. I eftersommeren meddelte han at den skulle stå på bryllup den 7. december 1884. Jens Jensen ville gifte sig med Julie. Året efter fødte Julie datteren Hedvig.

Fagforeningsmanden

Som lønnet formand for de københavnske malersvende tog Jens Jensen fat på nye opgaver. I efteråret 1884 var han på agitationsrejse i provinsen og fik oprettet afdelinger i Aalborg og Århus. Det mislykkedes for ham på sin gamle hjemegn i Randers og heller ikke i Odense fik han samlet malersvendene. Et genvisit i Odense i foråret 1885 blev dog kronet med succes. Formålet med disse ”opslidende og trættende” agitationsrejser hvor han mødte op i al slags vejr og blev hyppigt forkølet, var Jens Jensens ønske om at samle landets malersvende i en lands-sammenslutning.

Til det formål udsendte den københavnske malerforening i oktober 1885 ”Fagtidende for Malere”, der udkom én gang om måneden. Fagtidende var fuldt og helt Jens Jensens værk. Han skrev alt hvad der stod at læse i bladet og han valgte vignetten til forsiden, udført af kollegaen P. Thrane, der kom til at pryde bladets forsider i en årrække. Vignetten var helt i Jens Jensens stil og ånd. Malerfaget skulle opleves som et ”kunstfag”. På vignetten skuer kunstmaleren med sin palet ud over havet i gang med at forevige sejskibet på det åbne hav. Under ham hænger dekorationer af engle, som Jens Jensen havde malet i de fine villahjem. Selv om motivet var udtryk for tidens stil skulle det først og fremmest signalere at malerfaget var for dygtige faglærte malere og ikke for fuskere, som arbejdsgiverne ansatte til at plaske maling på billigt byggeri. De første linjer i bladet rejste ingen tvivl om hvad man ville:

”Når dette blad i dag præsenterer sig for den store kreds af kolleger, er det med det ønske, at den tanke, som hermed er realiseret, mægtigt må bidrage til at skabe et sammenknytningspunkt imellem arbejdere i vort fag, ikke alene her i byen, men også trindt om i provinserne og vore brødre i de skandinaviske lande.”

Store ord, men ikke desto mindre noget der kunne blive til virkelighed.

I foråret 1885 var de københavnske fagforeninger i aktivitet for højere lønninger. Nogle anvendte strejken andre forhandlede sig til rette. Jens Jensen fik ad forhandlingens vej vedtaget en priskurant med lønforhøjelser som både mestre og svende sluttede op om. For smedene gik det imidlertid galt.

Jernfabrikanterne havde stiftet en arbejdsgiverforening, der var fast besluttet på at gøre det af med al fagforeningsvæsen. De sendte smedesvendene på gaden med besked om at de kunne komme tilbage til deres arbejde når de havde udmeldt sig af deres fagforening. Dette forsøg på at illegalisere fagforeningerne var naturligvis en sag der berørte både smede og alle andre fag.

Til at koordinere arbejdskampen var der ud over smedenes egen organisation kun partiet: Socialdemokratisk Forbund. Partiet havde i 1878 af praktiske grunde adskilt det politiske og faglige arbejde med henblik på at udvikle en partiorganisation med en ren politisk profil. Virkeligheden havde med årene stillet sig anderledes. Manglen på en samlende faglig organisation havde i praksis gjort partiet til fagkoordinator, hvad der ikke var vanskeligt i betragtning af at partiets ledelse og medlemmer var fagforeningsfolk. Det passede også udmærket for partiformand P. Knudsen at have kontrol med alle led, men det kunne ikke gå i længden og navnlig ikke da en stor smedelockout lagde beslag på alle kræfter.

Jens Jensen var hyppigt som fagforeningsmand til møder i partiet og han tog også holmgang med P. Knudsen og argumenterede for det efterhånden indlysende behov for dannelsen af en selvstændig faglig sammenslutning. P. Knudsen vidste udmærket at der i fagforeningerne var medlemmer der fandt politik uønsket i deres organisation og selv i Jens Jensens malerforening var det politiske et hyppigt diskussionsemne på generalforsamlingerne.

Danske delegerede til den 1. skandinaviske Arbejderkongres i Göteborg, 1886.

Jens Jensen var imidlertid helt bevidst om den politiske kamps nødvendighed og dermed også den rette mand til at bevare en tæt forbindelse mellem det faglige og politiske.

Da smedelockouten var sluttet og smedesvendene havde bevaret deres fagforening havde de københavnske fagforeninger samlet opnået en stærkere stilling i partiet. I 1886 blev Jens Jensen valgt til hovedbestyrelsen. Da partiet fik en invitation til en skandinavisk arbejderkongres til afholdelse i Göteborg i august 1886, var partiet kun i stand til at sende P. Knudsen. De københavnske fagforeninger lod sig rigt repræsentere bl.a. med Jens Jensen, der tog på sin første rejse uden for rigets grænser.

De samvirkende Fagforeninger i København

En smuk augustdag i 1886 på en fuldstændig rolig sø sejlede Jens Jensen sammen med P. Knudsen og andre fagforeningsledere til den første skandinaviske arbejderkongres i Göteborg. Det kneb med sovepladser om bord og Jens Jensen fik ingen søvn. Alligevel var han stærkt opmuntret ved ankomsten. Den eneste repræsentant der mødte frem for at byde velkommen var Jens Jensens kollega i Göteborg.

Jens Jensen var imidlertid ikke kun midtpunkt ved ankomsten. Han blev det også i de efterfølgende forhandlinger og i udformningen af det program der blev skelsættende for fagbevægelsen i hele Norden. På kongressen bekendte fagbevægelsen sin tilslutning til de socialistiske principper og til deltagelse i det politiske arbejde. Der skulle arbejdes for et katalog af reformer der omhandlede en ottetimers arbejdsdag, understøttelseskasser, timebetaling i stedet for akkord, faglige voldgiftsretter og anerkendte lønoverenskomster. Fagforeninger skulle samles i landsforbund og det faglige kampmiddel – strejken – skulle kun anvendes som yderste middel.

Efter hjemkomsten fra Göteborg var Jens Jensen igen handlingens mand. Ved et stort møde i oktober 1886 stiftede de københavnske fagforeninger ”De samvirkende Fagforeninger i København”. Denne fællesorganisation skulle lede det faglige arbejde, koordinere de faglige aktioner med myndighed til at give sanktion for forbud mod eller iværksættelse af strejker. Understøttelse af strejker blev en frivillig sag med en moralsk forpligtelse til at yde understøttelse når det var påkrævet. Med årene blev understøttelse dog pålagt organisationerne gennem faste bidrag. Socialdemokratiet fik mulighed for at vælge to til ledelsen og den samlede partiledelse fik adgang til fagforeningernes fællesmøder. Tilsvarende ændredes partiets love således at De samvirkende Fagforeninger kunne vælge to repræsentanter til partiledelsen.

Jens Jensen blev formand – en post han bevarede til 1903, hvor han blev borgmester.

Om forholdet mellem parti og fagbevægelse skrev han: ”Det var kun arbejdet, man ville dele, hvorimod man undgik alt, hvad der kunne føre til udvikling af to arbejderpartier, et politisk og et fagligt.”

Mellem politik – kooperation – og fagforeningsarbejde

”Jeg holder møde hver aften og om jeg end ikke er sikker på at blive valgt tror jeg dog at jeg får et betydeligt antal stemmer.”

Jens Jensen var i begyndelsen af 1887 igen på rejse – denne gang mod sin vilje men efter ordre fra P. Knudsen, der ønskede flere socialdemokrater i Folketinget og gerne kandidater valgt i provinden til supplement af de to socialdemokratiske folketingsmedlemmer Holm og Hørdum – begge valgt i København. På forhånd var der tale om en nærmest umulig opgave. Partiet Højre buldrede frem over de splittede Venstregrupper og resultatet blev da også et højreskred, der også fældede Hørdum, mens Holm knebent bevarede sin plads og kom til at udgøre den socialdemokratiske enmandshær.

2. rk. fra venstre: O.C. Andersen, Chr. Hørdum og P. Holm
1. rk. fra venstre: Peter Knudsen, Harald Jensen og J. Chr. Olsen.
Billedet er fra ca. år 1884.

Jens Jensen lod sig ikke påvirke af et valgnederlag, men var travlt optaget af andre ting. Han havde forladt formandsposten i malerforeningen, men sad fortsat i bestyrelsen. Ved siden af formandsposten i De samvirkende Fagforeninger kastede han sig over Kooperationen, nærmere bestemt produktionskooperationen. I løbet af 1886 og 1887 stod han i spidsen for oprettelsen af Arbejdernes Fællesbageri i København. Hensigten var at bage brød til en billig penge til en fattig og sulten københavnsk befolkning. En økonomisk krise hærgede endnu engang landet og i partiet anvendte man mange møder til at finde ud af hvordan nøden kunne afhjælpes. Man startede småt med et lejet bageri, men allerede i 1887 kunne et eget bageri få fast grund under fødderne i Nannasgade. ”Vi har haft grundstensnedlæggelse ude på bageriet – meget højtideligt. En blykasse blev indmuret af Wiinblad (Social-Demokraternes redaktør, HG). Deri blev nedlagt et dokument som du kan læse i Social-Demokraten. Jeg har skrevet det i formiddags, på ægte pergament og i den søvnige tilstand hvori jeg var kan du tænke dig at det var besværligt.” – Brevet til Julie sprudler af stolthed.

Dagen forinden havde Jens Jensen underskrevet skødet og betalt for grunden. Ejeren fik 11.000 kr. på lommen og inviterede derefter på skovtur til Skodsborg hvor der blev spist og festet, indtil turen gik hjem over Søllerød og Lyngby med rigeligt at spise og drikke.

Bageriet blev en hjertesag for Jens Jensen, men han nøjedes med en plads i bestyrelsen og lod den driftsikre C.C. Andersen klare den daglige drift.

Fagforeningsarbejdet kaldte og store opgaver ventede. Fagforeningerne var ikke kun skandinavisk orienterede. De var internationale. Den 31. oktober 1888 drog Jens Jensen på sin første udenlandsrejse. Han skulle deltage i en international fagforeningskongres i London og han skulle studere de engelske arbejderforhold. Sidstnævnte var på vegne af Social-Demokraten hvor han i 1887 var blevet tilknyttet skribent med faglige forhold som arbejdsområde. Jens Jensens mange og lange artikler fyldt med detaljer og iagttagelser var imponerende i betragtning af at det kneb med den engelske sprog. Han havde ganske vist sproglæreren Gerson Trier ved sin side, men ved de mange besøg og selskaber måtte han klare sig selv. ”Men jeg glædede mig dog meget mere i tirsdags aften ved et besøg hos Friedrich Engels. Her talte nemlig hele forsamlingen tysk og det lyder som dansk i mine ører”, skrev han hjem til Julie.

Til forældrene skrev han om London: ”Når man kommer fra København til London er der ligeså stor forskel som på Middelfart og København. Husk på der bor 5 mill. mennesker i én by. Bygningerne er meget store og flottere end hos os og alle hovedgaderne er brolagt med beton og så glatte som et stuegulv, men her er meget dyrt at leve i London. Man bruger ca. 8 kr. om dagen.”

Året efter i 1889 var Jens Jensen i Paris. Kongressen fandt sted i anledning af 100-årsdagen for den franske revolution, men var i øvrigt en forlængelse af kongressen i London året før. Jens Jensen deltog i fagforeningskongressen, mens A.C. Meyer deltog i marxisternes kongres som afholdtes på samme tid. I fællesskab blev de to kongresser enige om at anvende den 1. maj til en manifestation i kampen for otte timers arbejdsdagen. Hvem der skulle arrangere eller under hvilke former den 1. maj skulle forløbe var op til hvert enkelt land. Jens Jensen følte sig stærkt forpligtet af vedtagelsen og straks efter hjemkomsten begyndte han at forberede den første 1. maj i Danmark til afholdelse i 1890. Han holdt et hav af møder og i marts 1890 vedtog De samvirkende Fagforeninger ”at gøre den 1. maj 1890 til en almindelig fridag og benytte den til en demonstration for 8 timers arbejdsdag.”

Ved Folketingsvalget i januar 1890 måtte Jens Jensen igen stille op i Odense hvor han trak læsset med det ene møde efter det andet. Heller ikke denne gang var der udsigt til at slå Højres kandidat og Jens Jensen var stærkt urolig for sin toårige søn Alfred som havde fået tuberkulose. Da valget var overstået ilede han hjem og måtte konstatere at der ikke var meget håb for sønnen, der døde i begyndelsen af februar.

Han var derfor ikke med til festen for genvalg af Hørdum og valget af redaktør Harald Jensen i Skjoldlev-Kredsen.

P. Knudsen var dog fast besluttet på at Jens Jensen var et politisk kort, der ved et kommende valg skulle bringes i spil, men i en bedre kreds.

I januar 1892 skulle der være suppleringsvalg i Lyngby-Kredsen. Højre skulle have en ny kandidat til at repræsentere sig i Folketinget og tre uger før besluttede den socialdemokratiske partiledelse at opstille Jens Jensen som modkandidat. Man havde dog ingen forestilling om at Jens Jensen kunne vinde og vriste kredsen fra Højre. Men man ville markere sig i en by med mange arbejdere og give Højre et bevis på at man kunne true deres magtposition.

Valgtemaet var forholdsvis enkelt hvad der førte til en bitter kamp om vælgernes gunst. Jens Jensen førte valg-kamp på befæstningsspørgsmålet og fremlagde eksempler på Lyngby og omegns undergang i tilfælde af krig og henviste til at Højres militarisme var uden opbakning i befolkningen. Han påviste at Højres økonomiske politik med prioritering af høje toldskrænker forringede arbejder-befolkningens levevilkår.

Højre brugte alle kneb mod Jens Jensen. Lyngbys hotel-værter modtog trusler om at lukke Jensen ind til møder. Han måtte derfor nøjes med Gentofte, Jægersborg og Skovshoved. I Skodsborg foregik et talrigt besøg i en hestestald. Men Højre havde fem gode grunde til at afvise socialdemokrater. De ville afskaffe al ejendom, afskaffe ægteskabet og indføre fri kærlighed, erklære religion som bedrageri og sidst men ikke mindst opfordre arbejderne til dovenskab.

Det bed ikke på Jens Jensen, men desværre på vælgerne. Jens Jensen fik 445 stemmer mod 1151 på Højres kandidat.

Men Jens Jensen løb ikke af pladsen. I april skulle der være almindeligt folketingsvalg. Denne gang opnåede Jens Jensen 567 stemmer mod 1262.

Så gik det bedre for Jens Jensen på det kommunale plan. Valg til Københavns Borgerrepræsentation foregik på en besynderlig måde og med stor fordel for de velbærgede. Borgerrepræsentationen bestod af 36 medlemmer valgt på seks år, men sådan, at seks afgik efter tur hvert år, hvor der var almindeligt flertalsvalg af denne sjattedel. Det store flertal af Borgerrepræsentationens medlemmer var jurister, direktører, militærfolk o. lign. Bortset fra et par håndværksmestre sad der hverken tjenestemænd eller arbejdere.

Borgerrepræsentationen undlod bevidst at gøre småkårsfolk til vælgere ved at undlade at sætte dem i skat. For at være vælger skulle man have betalt skat af en indtægt af 800 kr. årligt hvad mange arbejdere ikke nåede op på. I 1880'erne opfordredes arbejderne til at betale skat af 800 kr. selv om de ikke havde så høj en indtægt. Det var ikke noget stort offer mente socialdemokraterne. Det kostede kun nogle få kroner og mange begyndte at gøre det selv om indtægtsrammen steg til 1000 kr. årligt fra begyndelsen af 1890. Men en ting var pengene og muligheden for at stemme – noget andet var at bryde den konservative dominans. Der var kun seks på valg hvert år og det havde lange udsigter med mindre man forsøgte sig med noget radikalt.

I midten af 1880'erne enedes socialdemokraterne og den liberale opposition af venstrefolk (senere Radikale) at opstille på en fællesliste for at udgøre et samlet alternativ til Højre. I den første tid gik det trægt. I 1888 opstillede socialdemokraterne på en egen liste med 8 personer, heriblandt Jens Jensen. Det kom der intet ud af. I 1893 besluttede oppositionen at opstille 7 kandidater på en fællesliste. Tre var socialdemokrater, nemlig Jens Jensen, K.M. Klausen og Emil Wiinblad. Resultatet var overvældende og markerede det første brud på Højres solide grundmur. Seks højremænd måtte vige pladsen for seks kandidater fra oppositionen og to socialdemokrater Jens Jensen og K.M. Klausen kunne for første gang tage plads i Borgerrepræsentationen. Med sig havde de fire liberale – kun Wiinblad manglede få stemmer fra at blive valgt.

Jens Jensen kunne nu skrive borgerrepræsentant på sit visitkort. Til forældrene skrev han begejstret: ”Jeg er nu medlem af byrådet eller Borgerrepræsentationen som det hedder her i byen og det er jo en vigtig og ansvarsfuld plads – men jeg håber at kunne gøre noget gavn for byen og alle dens dårligt stillede indbyggere. Tilmed er dette valg en stor sejr for os idet kun de bedrestillede har valgret, nemlig alle som svarer skat af mindst 1000 kr. i indtægt.”

Med årene voksede den socialdemokratiske gruppe i Borgerrepræsentationen. I 1897 kunne Jens Jensen således blive budgetordfører og i 1901 dens næstformand.

Trods valget opretholdt Jens Jensen sin kandidatur til Folketinget. Datidens socialdemokrater magtede det hele – byråd, Rigsdag, fagforeningsarbejde og pleje af kooperationen. Således også Jens Jensen, men han krævede en mere sikker kreds og P. Knudsen bøjede sig.

I 1895 stillede Jens Jensen op i 10. kreds, Østerbro i København. Jens Jensen var naturligvis stolt, da han kunne meddele sine forældre at han havde fået 2256 stemmer mod højremanden kaptajn Rambusch's 1033. Men anstrengelserne havde fået en nyrelidelse, der havde plaget ham hele vinteren, til at bryde ud. Han måtte igen holde sig i ro mens Københavns 12 kredse festede over resultatet. Højre havde nu kun 4 tilbage ud af 16.

Men Jens Jensen kom sig hurtigt. Der var brug for ham som aldrig før i fagbevægelsen. Den kom til at beslaglægge al hans tid de næste 5 år.

”Den Armé vi skaber”

Fra midten af 1890’erne stod fagbevægelsen over for et gennembrud i det danske samfund. Overalt oprettedes i kølvandet på industrialiseringen fagforeninger og i købstæderne samledes arbejderne i fællesorganisationer, der overtog det lokale politiske og faglige arbejde. På landsplan samledes fagforeningerne i respektive fagforbund hvoraf langt de fleste fik hovedsæde i København. For De samvirkende Fagforeninger i København betød det en gradvis ændret status fra lokalorganisation til central faglig organisation for hele landet. Det var fra denne organisation at parolerne blev udstedt, majdemonstrationerne planlagt og en ordning af strejkeunderstøttelsen lagt i faste rammer. Det var også mere end nødvendigt.

Fra 1895 blev forhandlinger med arbejdsgiverne stadig vanskeligere. Arbejdsgiverforeninger blev nu oprettet overalt med det ene formål at stå sammen og bekæmpe fagforeningerne. Selv mindre lønkrav blev nu mødt med arbejdsgivernes lockout af deres arbejdere. Hensigten var at ødelægge arbejdernes indbyrdes solidaritet og undgå forhandling med fagforeningen.

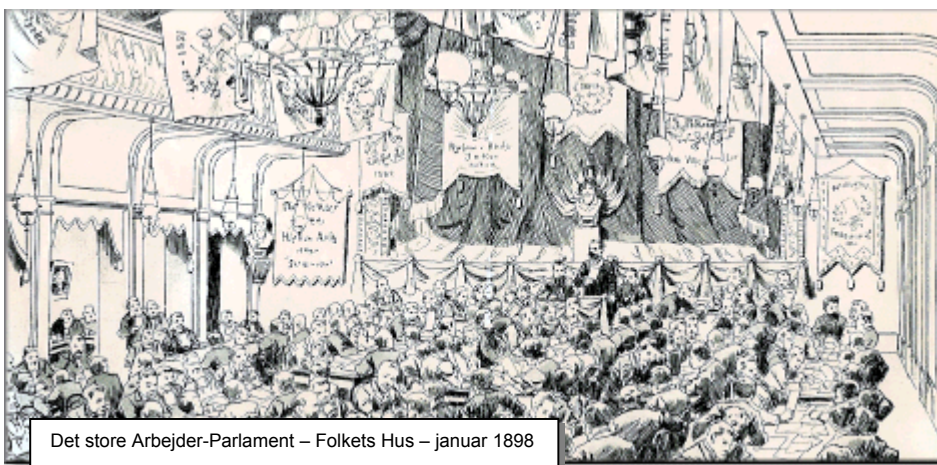
Jens Jensen var i disse år overalt. Var han ikke på kontoret i 18 timer, var han i provinsen og var han ikke der, var han til skandinavisk eller international arbejderkongres. Fra 1897 bevægede han sig fra brændpunkt til brændpunkt i Danmark.

Blandt arbejdsgiverne var det igen jernfabrikanterne i henholdsvis København og provinsen der var de mest aggressive over for fagforeningerne. De havde til gengæld fået en stærk modstander i Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund.

Det meste af foråret 1897 var præget af lockouter i jernindustrien, men konflikterne skærpedes da fabrikanterne lod ophænge såkaldte ”fælles værkstedsregler” i værkstederne. De indeholdt lønregulativ, betaling for overarbejde og fremgangsmåde ved fastsættelse af akkord. Tilmed var der krav til den enkelte arbejder om at fremvise bevis fra sin tidligere mester for, at han var lovlig løst fra sine forpligtelser. Efter smedenes opfattelse var det, det samme som at indføre skudmålsbogen på linje med lovkrav for tyende og tjenestefolk. I første omgang undgik man konflikt og satte sig til forhandlingsbordet.

Men ingen af parterne ville give sig og resultatet blev en 15 ugers lockout af 4000 arbejdere i hele jernindustrien. Et forlig blev tilvejebragt af to fremtrædende mæglere, nemlig Jens Jensen og formanden for Arbejdsgiverforeningen, Niels Andersen. Forliget blev skrøbeligt, men et pejlemærke for den senere udvikling. Jernfabrikanterne måtte trække skudmålsbeviser tilbage og acceptere at en akkord kun var gyldig når den var aftalt mellem mester og svend. Arbejderne måtte til gengæld acceptere ikke at nedlægge arbejdet, før der var forhandlet og forsøgt mægling. Endelig enedes parterne om oprettelsen af en domstol til afgørelse af arbejdsstridigheder. Forliget var helt i Jens Jensens stil. Det lignede en anerkendelse af arbejdernes organisation. Jernfabrikanterne derimod betragtede forliget som indgreb i deres ledelsesret. Styrkeprøven var uafgjort.

Erfaringerne fra 1897 kaldte fagforbundene til samling. I Folkets Hus, Enghavevej den 3. januar 1898 stiftede 405 delegerede og repræsentanter for 70.000 organiserede arbejdere De samvirkende Fagforbund i Danmark, det nuværende LO.

Det store Arbejder-Parlament – Folkets Hus – januar 1898

Bag dannelsen lå reelt 25 års bestræbelser for at opbygge et konfliktberedskab i fagbevægelsen. DsF fik nu til opgave at administrere en konfliktfond og regulere strejkebevægelser gennem tildeling af

Den socialdemokratiske partiledelse, 1885

økonomisk støtte fra fællesskabet. For at få del i strejke-midlerne skulle en strejke godkendes af DsF's forretningsudvalg. Derefter var det op til det enkelte fag, i samarbejde med DsF, at få strejken ført til afslutning. DsF kunne ikke tvinge det enkelte fag til forlig. De enkelte forbund var suveræne. Til at forestå arbejdet i den ny hovedorganisation valgtes Jens Jensen som formand.

På mødet – der i pressen blev kaldt "Det store Arbejder-parlament" – holdt Jens Jensen én af sine bedste taler.

En faglig sammenslutning for hele landet var blevet en nødvendighed. Opgaverne voksede og blev sværere at løse og modstandernes sammenslutning tvang arbejderne til at rykke endnu tættere sammen. Men, understregede Jens Jensen: "Den armé vi skaber, må være stærk og fast, thi den skal erobre en verden, men den må være demokratisk ordnet, thi vi skal udvikle mennesker."

Der blev hurtigt brug for DsF og Jens Jensen. Arbejdsgiverforeningen raslede med sablen og i sin iver for at få

flere medlemsorganisationer fremhævede man direkte muligheden for at vinde kampen mod fagforeningerne.

Trods mange arbejdsnedlæggelser i 1898 lykkedes det at undgå lockout. Jens Jensen var en glimrende forhandler, der var i stand til at dæmpe gemytterne hos arbejdsgiverne og komme overens med deres formand Niels Andersen.

I foråret 1899 gik det galt. En række mindre snedkerstrejker i 7 jyske byer fik Arbejdsgiverforeningen til at indlede den mest omfattende styrkeprøve i dansk arbejderbevægelses historie.

Netop som DsF og Snedkerforbundet troede konflikten var bragt til afslutning den 10. maj fremsatte Arbejdsgiverforeningen 8 punkter som ikke alene omfattede snedkernes arbejdsforhold, men også var et udspil til hvordan arbejdsgiverne forestillede sig principperne i en hovedaftale. Man ville hermed fremover forpligte DsF til at være hovedansvarlig for at alle overenskomster blev respekteret og efterkommet. Arbejdsgiverne krævede retten til at lede og fordele arbejdet på virksomhederne og at alle overenskomster skulle have fælles udløb.

Kravene blev afvist af DsF. Det var krig for krigens egen skyld. DsF havde ingen myndighed til at blande sig i fagforeningernes interne forhold. Med hensyn til ledelsesretten fandt man det naturligt at arbejderne havde ret til at udøve indflydelse på deres arbejdsforhold.

På den baggrund fandt arbejdsgiverne forhandling for håbløs. Den lockout der havde omfattet snedkerne blev nu udvidet til andre fag og kom på sit højeste til at omfatte 40.000 arbejdere eller halvdelen af DsF's medlemmer.

I 100 dage fra maj til september måtte fagbevægelsen indsamle penge til de lockoutede fra den yderste krog i landet til en række europæiske lande og USA. Efter endeløse forhandlinger og talrige forsøg på mægling lykkedes det at afslutte lockouten 5. september 1899.

Jens Jensen sov om natten på en sofa på kontoret og ind imellem de lange møder måtte han skrive til Julie.

F.eks. hed det i et brev fra den 23. august:

"Det blev mig umuligt at sende dig et brev i går. Jeg havde møde med Repræsentantskabet fra kl. 10 formiddag til kl. 10

aften. I dag har jeg møde med de udelukkede fags bestyrelser og i aften blev det bestemt at der torsdag aften skal være hovedbestyrelsesmøde. Jeg kan altså ikke komme hjem førend fredag. Du kan tro det er grusomt i disse dage. Der tales frem og tilbage og ingen tør tage noget bestemt standpunkt, og vi må jo dog på en eller anden måde have en afslutning.”

Afslutningen blev det såkaldte septemberforlig senere døbt arbejdsmarkedets grundlov, eller blot Hovedaftalen. I DsF blev forliget ikke hilst med begejstring, 128 stemte for og 98 imod. Var lockouten udtryk for et forsøg på at knuse fagforeningerne, blev det modsatte tilfældet. Arbejderne gik styrkede ud af konflikten med sammenhold og solidaritet i behold og tilmed med arbejdsgivernes anerkendelse af deres organisationsret. Grundlæggende i forliget blev de to hovedorganisationers gensidige anerkendelse af hinanden som forhandlings- og konflikt-berettigede parter. Andre dele af forliget var præget af de principper som var indeholdt i arbejdsgivernes 8 punkter. Der blev fastlagt regler for varsling og iværksættelse af strejker og lockouter. Der blev indført en pligt for organisationerne til ikke at godkende eller støtte konflikter mens overenskomster var gældende. Fredspligten blev alene ophævet ved overenskomsternes udløb og indtil nye var indgået. Konfliktretten blev dermed bevaret, men begrænset til bestemte tidsrum.

Forligets mest omstridte paragraf blev - og er – arbejdsgivernes ret til at lede og fordele arbejdet, samt til at anvende den efter deres skøn til enhver tid passende arbejds-kraft.

Forligets afgørende nyhed var at De samvirkende Fagforbund fremover blev stillet til ansvar for indgåede overenskomster. Det var nyt i forhold til den opgave DsF havde fået ved sin stiftelse den 3. januar 1898.

Efter forliget var Jens Jensen træt, men ikke udbrændt. I 1901 lykkedes det ham at få endnu en sejr i hus. Den danske landsorganisation og navnlig Jens Jensen havde effektivt udnyttet de internationale kontakter som var op-bygget siden 1880'erne til at opnå økonomisk hjælp un-der lockouten. I 1901 indbød Ds. internationale faglige ledere til at deltage i den 6. skandinaviske Arbejderkongres i København. Her blev grunden lagt til det internationale sekretariat af landsorganisationer. Fagbevægelsen var nu styrket nationalt og internationalt. I 1901 var Jens Jensen hyppigt på rejse i udlandet. I 1902 begyndte det at rykke i Københavns Borgerrepræsentation. K.M. Klausen var blevet rådmand i 1899. Nu valgtes P. Knudsen også til rådmand og i 1903 kom den social-demokratiske gruppe op på 20.

Da Finansborgmester L.C. Borup døde i januar 1903 var en borgmesterpost ledig. Jens Jensen var parat til nye udfordringer og parat til endnu engang at blive den første – denne gang den første socialdemokratiske borgmester i landet.

Fagbevægelsens diplomat

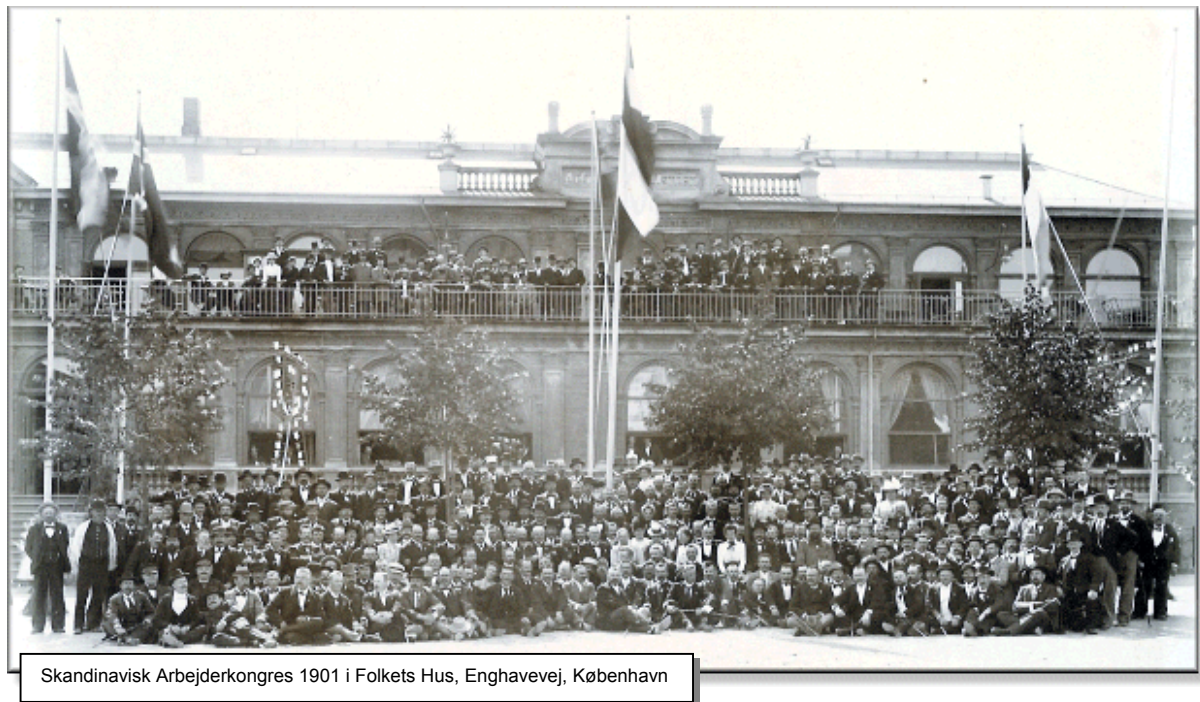
Jens Jensen skal engang have udtalt at han havde ”vigtigere ting at beskæftige sig med end Det kommunistiske Manifest.” Flere af hans efterladte manuskripter viser dog at han havde læst det gamle kampskrift fra 1848. Jens Jensen var en handlingens mand – en organisator. Teori og teoretisk virksomhed kunne være udmærket, men det kunne let føre til splid og kævl, hvad der igen kunne føre til handlingslammelse. Det værste for ham var dumheden. Jens Jensen henvendte sig altid til sine tilhørere og sine læsers forstand.

I sine breve vender han tit tilbage til dumheden og uforstanden ikke bare hos storsnudede og snobbende kapitalister, men også hos arbejderne. Med årene blev den glade fynbo mere kølig og tilknappet. Frederik Borgbjerg kaldte Jens Jensen for arbejderbevægelsens diplomat – en udmærket karakteristik af Jens Jensens stilfulde ydre og måde at optræde på. Jens Jensen afviste aldrig et forslag, han var altid villig til at forhandle. Ikke i det uendelige, men længe.

En borgerlig politiker har skrevet om Jens Jensen: ”Han er i en forhandling, snild og behændig. Den mand skal vistnok stille sin fælde først, der skal få Jensen til at gå i den.”

Jens Jensen havde flere fordele. En af dem var at han ikke havde en fortid i 1870'ernes arbejderbevægelse. Han var ikke besmittet af Pio-tidens partikamp eller striden med Harald Brix's heroldistiske bevægelse, der indtil 1880 truede socialdemokraterne. Al det kendte P. Knudsen til. For ham var ordet ”enhed” vigtigere end selve biblen. Forholdet mellem P. Knudsen og Jens Jensen var ikke fjendtlig, men Knudsen holdt skarpt øje med Jensen. Hvor Jens Jensen var, var også P. Knudsen.

Da Jens Jensen blev formand for De samvirkende Fagforeninger i København, blev P. Knudsen næstformand. På Social-Demokratens redaktion havde de hver sit kontor. I midten mellem de to sad Wiinblad. Da landarbejderne skulle organiseres

i begyndelsen af 1890'erne var de vildt uenige. Jensen ville organisere dem fagligt – Knudsen ville organisere dem politisk. Måske var Knudsen jaloux eller frygtede det værste. Jens Jensen stod i spidsen for en fagbevægelse i stærk vækst, mens medlemstilvæksten i partiforeningerne gik noget langsommere. Dannelsen af et fagforeningsparti var en teoretisk mulighed om end den aldrig blev aktuel. Men P. Knudsen tog ingen chancer. Tillid var godt, men kontrol bedre. Jens Jensen var først på store og vigtige begivenheder i arbejderbevægelsens historie.

Han blev den første formand for De samvirkende Fagforeninger – den første formand for De samvirkende Fagforbund – og den første socialdemokrat i Københavns Borgerrepræsentation, sammen med K.M. Klausen.

Udsigten til at blive den første socialdemokratiske borg-mester i landet og så i hovedstaden må have været en fristelse – om end det næppe var ledemotivet, men derimod udsigten til det der stod Jens Jensen nærmest – at udvikle, påvirke og handle til gavn for hovedstaden.